

ЕВОЛЮЦІЯ СУТНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

© 2017 БЕЗХЛІБНА А. П.

УДК 336.6:330.1

Безхлібна А. П. Еволюція сутності формування теоретичних основ конкурентоспроможності регіону

Цілями статті є дослідження концепцій визначення поняття конкурентоспроможності регіону за історичним принципом, виявлення закономірностей розвитку економічної думки в галузі дослідження конкурентоспроможності регіону з урахуванням наукових підходів до трактування дефініції. Проаналізовано точки зору вчених різних країн з приводу актуальності використання даного терміна при характеристиці соціально-економічного розвитку регіонів. Конкурентоспроможність регіону розглядається з точки зору ефективної територіальної організації праці, як динамічний процес, а не структура ринку. Умовою підвищення конкурентоспроможності регіону є створення регіональною владою балансу структури економіки регіону, коли забезпечуються інтереси всіх інститутів. При цьому наслідками є зростання рівня життя населення, доходів власників капіталу, підвищення рівня впровадження інновацій в господарську діяльність, зниження рівня безробіття в регіоні. Надано авторське визначення дефініції «конкурентоспроможність регіону» на основі змішаного підходу. Перспективи подальшого дослідження полягають у обґрунтуванні парадигми сталого економічного розвитку регіону за умов врахування особливостей забезпечення конкурентоспроможності регіону.

Ключові слова: регіон, конкурентоспроможність, фактор, рівень життя, підхід, еволюція.

Табл.: 1. **Бібл.:** 18.

Безхлібна Анастасія Павлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного туризму, Запорізький національний технічний університет (вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, 69063, Україна)

E-mail: nastyapuh20@mail.ru

УДК 336.6:330.1

Бесхлебная А. П. Эволюция сущности формирования теоретических основ конкурентоспособности региона

Целями статьи являются исследование концепций определения понятия конкурентоспособности региона по историческому принципу, выявление закономерностей развития экономической мысли в сфере исследования конкурентоспособности региона с учетом научных подходов к трактовке дефиниции. Проанализированы точки зрения ученых разных стран по поводу актуальности использования данного термина при характеристике социально-экономического развития регионов. Конкурентоспособность региона рассматривается с точки зрения эффективной территориальной организации труда, как динамический процесс, а не структура рынка. Условием повышения конкурентоспособности региона является создание региональной властью баланса структуры экономики региона, когда обеспечиваются интересы всех институтов. При этом следствиями являются рост уровня жизни населения, доходов собственников капитала, повышение уровня внедрения инноваций в хозяйственную деятельность, снижение уровня безработицы в регионе. Представлено авторское определение дефиниции «конкурентоспособность региона» на основе смешанного подхода. Перспективы дальнейшего исследования состоят в обосновании парадигмы постоянного экономического развития региона при учете особенностей обеспечения конкурентоспособности региона.

Ключевые слова: регион, конкурентоспособность, фактор, уровень жизни, подход, эволюция.

Табл.: 1. **Библ.:** 18.

Бесхлебная Анастасия Павловна – кандидат экономических наук, доцент кафедры международного туризма, Запорожский национальный технический университет (ул. Жуковского, 64, Запорожье, 69063, Украина)

E-mail: nastyapuh20@mail.ru

UDC 336.6:330.1

Bezkhlibna A. P. The Evolution of the Essence of Formation of the Theoretical Foundations of the Region Competitiveness

Objectives of the article are studying the conceptions of region competitiveness in terms of historical principle, identifying regularities of development of economic thought in the area of studies on the region competitiveness, taking account of the scientific approaches to interpreting the definition. The views of scholars from different countries on the relevance of using this term for characterization of the socio-economic development of regions were analyzed. The competitiveness of region is considered in terms of an efficient territorial organization of labor, as a dynamic process rather than a market structure. A precondition for increasing the region competitiveness is creating a balance of the structure of region's economy by the regional authorities in order to secure interests of all institutions. The consequences are improvement of the living standards of population, incomes of the owners of capital, the increased level of innovation in economic activity, and reduction of unemployment in the region. An author's own definition of the «region competitiveness» has been presented on the basis of a mixed approach. Prospects for further study will be substantiation of paradigm of the region's continued economic development, taking into consideration the peculiarities of ensuring the region competitiveness.

Keywords: region, competitiveness, factor, standard of living, approach, evolution.

Tbl.: 1. **Bibl.:** 18.

Bezkhlibna Anastasiia P. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of International Tourism, Zaporizhzhya National Technical University (64 Zhukovskoho Str., Zaporizhzhya, 69063, Ukraine)

E-mail: nastyapuh20@mail.ru

На сьогоднішній день дослідження економічної складової конкурентоспроможності регіонів України є актуальним питанням з позиції здійснення реформи децентралізації влади та виявлення «регіонів-лідерів» та «регіонів-аутсайдерів» за показниками соціально-економічного розвитку. Функціонування національної економіки неможливо без виваженої стратегії регіонального розвитку територій країни, яка приведе до стійкого зростання економіки регіону та добробуту громадян, забезпечення інвестиційної привабливості регіону.

Дослідження конкурентоспроможності регіону є одним з актуальних завдань, що обумовлено дією різних чинників. Конкурентоспроможність регіону як наукова категорія, тим не менш, є малодослідженою.

Говорячи про регіональну конкурентоспроможність, необхідно вірно розставляти акценти, оскільки важливим є визначення того, в якій площині можуть конкурувати регіони та за рахунок яких факторів можливе підвищення індикаторів соціально-економічного розвитку регіонів з метою створення передумов регіо-

нального розвитку з урахуванням особливостей неси- метричного розвитку регіонів.

Наприкінці ХХ ст. усе більше уваги в наукових і політичних колах стало приділятися поняттю конкурентоспроможності регіонів. «У регіонів та міст немає іншого вибору, лише становитися конкурентоздатними з метою виживання в новому глобалізованому ринку нової конкуренції», – зазначає американський дослідник М. Бест (M. Best) [1; 2].

Основоположник «ромба» конкуренції М. Портер зі співавтором С. Кетелом (M. Porter, S. Ketel) зазначають, що «конкурентоспроможність залишається концепцією, яка не зовсім зрозуміла, незважаючи на широке визначення її важливості. Для того, щоб зрозуміти конкурентоспроможність, відправною точкою повинні бути джерела процвітання нації. Рівень життя нації визначається продуктивністю її економіки, яка вимірюється вартістю її товарів та послуг, що виробляються на одиницю людського капітального та природного ресурсів країни. Продуктивність залежить як від цінності продуктів та послуг нації, вимірюється цінами, які вони можуть оперувати на відкритих ринках, так і ефективністю, з якою вони можуть вироблятися. Справжня конкурентоспроможність, таким чином, вимірюється продуктивністю. Продуктивність дозволяє нації підтримувати високу заробітну плату, стійку валюту та привабливу віддачу капіталу, а разом з ними – високий рівень життя» [3].

Р. Челліні та А. Сочі (R. Cellini, A. Soci) стверджують, що «поняття регіональної конкурентоспроможності є не макроекономічним (національним), ні мікроекономічним (заснованим на результатах діяльності фірм): регіони являють собою ні просте об'єднання фірм, ні зменшені версії націй» [4].

Р. Камагні (R. Camagni) [5] дотримується аналогічної думки. Він передбачає, що регіони дійсно конкурують, але на основі абсолютних конкурентних переваг, а не порівняльних. Регіон може вважатися таким, що має абсолютні конкурентні переваги, якщо він володіє відмінними технологічними, соціальними, інфраструктурними або інституційними активами, які приносять користь окремим фірмам таким чином, що ніякі альтернативні фактори не будуть викликати географічного перерозподілу економічної активності. Ці активи, як правило, дають фірмам регіону в цілому більш високу продуктивність, аніж в іншому випадку.

Як стверджує Європейська комісія: «Ідея регіональної конкурентоспроможності повинна відображати думку про те, що, незважаючи на наявність в кожному регіоні сильних конкурентних і неконкурентних фірм, у регіоні є загальні риси, які впливають на конкурентоспроможність всіх фірм, що там розташовані» [6].

Порівнювані переваги експортних секторів регіону, як і раніше, є ключовими для його зростання та процвітання [7].

Ю. Фридман, Г. Речко, Ю. Пісаров стверджують: «Сукупність регіональних конкурентних переваг визначає конкурентні позиції конкретного регіону серед інших територій та його привабливість для тих цільо-

вих груп (інвестори, підприємства, мешканці, кваліфікований персонал, туристи тощо), у припливі яких регіон зацікавлений» [8, с. 113].

Економічне суперництво регіонів та визначення його наукового обґрунтування, виявлення чинників та факторів зростання конкурентоспроможності цікавить вчених-економістів вже понад три століття. Традиційні погляди на конкурентоспроможність територій трансформувалися з часом під впливом різних чинників розвитку суспільства: інформатизація, науково-технічний прогрес, вплив інновацій. Дослідження вчених-економістів на початку розвитку економічної думки відносно конкурентоспроможності (XVIII ст.) передбачало саме вивчення глобальної (світової) конкурентоспроможності. Характеристика економічного розвитку територій країн притаманна дослідникам ХХ ст. У статті буде зроблено спробу узагальнення поглядів економістів різних епох на еволюцію терміна «регіональна конкурентоспроможність» у трактуванні розвитку та суперництва територій країн, об'єднаних адміністративно-територіально та соціально-економічно.

Метою статті є дослідження концепцій визначення поняття «конкурентоспроможність регіону» за історичним принципом, а також виявлення закономірностей розвитку економічної думки в галузі дослідження конкурентоспроможності регіону з урахуванням наукових підходів до трактування дефініції. Крім того, буде проаналізовано точки зору вчених різних країн з приводу актуальності використання терміна при характеристиці соціально-економічного розвитку регіонів.

Необхідно розуміти, що, по-перше, еволюція трактування дефініції «конкурентоспроможність» пов'язана з тривалим історичним періодом і функціонуванням різних економічних систем, протягом якого велося дослідження, та з широтою трактування. Стосовно терміна «регіон», то його розуміють двояко: з одного боку, при характеристиці глобалізаційних процесів регіоном називають території декількох країн, що мають єдиний соціально-економічний простір (ЕС), або які об'єднані в економічний блок (БРІКС). З іншого боку, при характеристиці адміністративно-територіальних складових країн прийнято надавати їм характеристику, використовуючи поняття «регіон» (район (місто, село)) в одній і тій самій країні або в частині великого соціально-економічного простору, що відрізняється від інших оточуючих територій економічною, соціальною, демографічною, культурною та інфраструктурною системами та їх зв'язками [9, с. 346].

У нашому дослідженні ми будемо характеризувати мезорівень територій країн з тієї точки зору, що «блоковий» розвиток означає перш за все глобальний масштаб та описується краще за допомогою дефініції «наднаціональна регіональна конкуренція», запропонованої авторами [10, с. 20].

Р. Челліні та А. Сочі [4] стверджують, що поняття регіональної конкурентоспроможності не є ані макроекономічним, ані мікроекономічним (заснованим на фірмі): регіони являють собою ні просте об'єднання фірм, ні зменшену копію націй.

Території, що набули статус самостійних господарюючих суб'єктів, ведуть конкурентну боротьбу за економічні ресурси (фінансові, підприємницькі, трудові тощо) та умови, відстоюють інтереси більш великих структуроутворюючих підприємств регіону, шукають можливості для самостійного виходу на міжнародний ринок, адміністративними заходами намагаються захистити місцевого виробника [8, с. 115].

Першим, хто описав конкуренцію в економіці, є її «батько» – Адам Сміт, який у XVIII ст. у своїй праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» [11] навів теоретичні викладки про розподіл виробництва та торгівлю з використанням концепції «абсолютної переваги». Його послідовник Д. Рікардо у XIX ст. розвинув концепцію «абсолютної переваги», яка стала фундаментом для його теорії порівняльних переваг, що набула поширення при характеристиці міжнародної торгівлі. У рамках розвитку теорії міжнародної торгівлі Е. Хекшер і Б. Олін (XX ст.) трансформували ідею Д. Рікардо в теорію забезпеченості факторами виробництва: країни експортують продукти

інтенсивного використання надлишкових факторів, а імпортують продукти інтенсивного використання дефіцитних для них факторів.

З плином часу різноманітність підходів до аналізу конкурентоспроможності в контексті регіону зумовила значну кількість досліджень у цій галузі. Вивчення існуючих теорій та концепцій з метою виокремлення елементів, що формують конкурентоспроможність регіону, є необхідним етапом дослідження конкурентоспроможності регіону з точки зору характеристики процесів, що протікають в конкурентному середовищі регіону, та характеристики умов підвищення конкурентних переваг. У зв'язку з цим дослідження було спрямоване на визначення сутнісних характеристик конкурентоспроможності регіону, виокремлення різних підходів до трактування цього економічного феномена. У табл. 1 наведено еволюцію основних підходів до оцінки конкурентоспроможності регіону, виокремлено такі наукові підходи: функціональний, ресурсний, факторний, балансовий, підхід «цільових груп», інноваційний, інституційний, змішаний, підхід «індекс якості», ринковий, підхід продуктивності, кластерний, маркетинговий підходи.

Таблиця 1

Еволюція трактування поняття «конкурентоспроможність регіону»

Підхід, автор(-и)	Сутність гіпотези
1	2
<i>Функціональний підхід</i>	
Й. Шумпетер	Конкурентоспроможність – динамічний процес, що прагне до нового стану, в якому саме механізм конкуренції витісняє з ринку нежиттєздатних виробників
Л. Вальрас, В. Парето, Дж. Мілль, М. Алле, Я. Тимберген	Оптимізація міжрегіональних взаємодій виступає інструментом підвищення конкурентоспроможності регіону
А. Маршалл (теорія промислових районів)	Конкурентні переваги виникають у результаті економії на масштабі виробництва як усередині регіону, так і при міжрегіональній взаємодії
<i>Ресурсний підхід</i>	
М. Портер	Регіон служить середовищем, що створює або не створює умови для стимулювання зростання конкурентоспроможності фірм
Ю. Фридман, Г. Речко, Ю. Пісаров	Конкурентоспроможність регіону – це здатність використання економічного потенціалу, що мається в регіоні, динаміки зростання рівня життя населення і доходів власників капіталу
І. Бегг, Р. Хатгінс	Конкурентоспроможність регіону в цілому відповідає наявності умов і дозволяє фірмам конкурувати на вибраних ними ринках у межах конкурентного регіону
М. Сторпер	Регіональна конкурентоспроможність складається з можливостей конкретного регіону для залучення й утримання фірм зі стабільною або зростаючою часткою ринку в діяльності при збереженні або підвищенні рівня життя учасників цього процесу
Е. Дейкстра	Регіональну конкурентоспроможність можна визначити як здатність запропонувати привабливе та стійке середовище для фірм та мешканців, щоб жити та працювати
<i>Факторний підхід</i>	
Б. Робертс, А. Мюррей, П. Кругман	Самоорганізація системи повинна використовувати причинно-наслідкові зв'язки факторів
Е. Хекшер, Б. Олін	Конкурентні переваги виникають у результаті більш раціонального розподілу праці між регіонами
В. Сниска	Регіональна конкурентоспроможність – можливість використовувати фактори конкурентоспроможності для створення конкурентоспроможної позиції та підтримки її серед інших регіонів

1	2
<i>Балансовий підхід</i>	
Р. Шніпер	Конкурентоспроможність регіону в основному визначається спроможністю регіональної влади підтримувати баланс різноманітних регіональних інтересів (соціально-політичних, економічних, міжгалузевих, культурно- побутових)
А. Леш	Побудова моделей просторової економічної рівноваги дозволяє виокремити ринкові ареали, розміри яких залежать від ступеня конкурентоспроможності продажів певних продуктів
Л. Мізес	Ринкова конкуренція – автоматичний динамічний процес, а не конкретна структура ринку. Тенденція до ринкової рівноваги є результатом підприємницької діяльності. Підприємство виграє або програє в конкуренції залежно від сили своїх можливостей та ступеня відповідності пропозиції потребам ринку
<i>Інноваційний підхід</i>	
Т. Хегерstrand	Конкурентні переваги в регіоні формуються завдяки розвитку інновацій з урахуванням специфіки інноваційних процесів та процесів розповсюдження інновацій (дифузія інновацій)
Ф. Перру	Необхідність зростання локалізації вимагає пошуку джерел зростання вартості та процесів кооперації для створення умов щодо розробки і застосування нових наукоємних продуктів, удосконалення технологій, способів виробництва, маркетингу та інших видів удосконалення економічного управління регіональними кластерами і регіональним розвитком
Д. Мейя, Н. Гросжан	Концентрація територіальних виробничих систем сприяє виокремленню промислових районів, які базуються на використанні місцевих науково-технічних ресурсів, в яких внутрішньою причиною розвитку є інноваційне середовище
<i>Інституційний підхід</i>	
Ф. Хайск, М. Вебер, Дж. Бьюкенен	Окрім економічних факторів, конкурентоспроможність регіону формується під впливом суспільних інститутів, таких як державні органи, профспілки, фінансові заклади, соціально-політичні організації, власність, та організаційних структур і ментальних звичок і норм поведінки
І. Ленъель	Регіони та міста конкурують за рахунок створення бізнес-середовища, що сприяє збільшенню продуктивності та концентрує регіональні інститути: спеціалізовані інститути освіти, ефективна спеціальна інфраструктура, інформаційні послуги, що сприяють інноваційній діяльності, розробка наукових досліджень супутніх профілю кластерів
<i>Підхід «індекс якості»</i>	
Е. Рейнерт	Діагностика конкурентоспроможності регіону витікає з побудови індексу якості діяльності, за допомогою якого економічна діяльність ранжується за її можливістю забезпечити високу конкурентоспроможність регіону
<i>Кластерний підхід</i>	
М. Портер, М. Енрайт	Стимулювання розвитку регіону за допомогою створення кластерів
<i>Підхід продуктивності</i>	
Л. С. Шеховцева	Конкурентоспроможність регіону – продуктивність використання регіональних ресурсів і, перш за все, робочої сили та капіталу, порівняно з іншими регіонами, що має кінцевий результат у валовому регіональному продукті на душу населення та в його динаміці
П. Кругман	Зростання продуктивності є основним фактором конкурентоспроможності регіону
<i>Ринковий підхід</i>	
Організація економічного співробітництва та розвитку	Конкурентоспроможність регіону – здатність компаній, галузей, регіонів, країн або наднаціональних регіонів генерувати відносно високий коефіцієнт рівня доходів та зайнятості на стійкій основі та залишатися відкритими для міжнародної конкуренції
Дж. Блек, Н. Гашимзаде, Г. Майлз	Конкурентоспроможність регіону – здатність конкурувати на ринках товарів та послуг на основі поєднання ціни та якості
А. Балкіт, М. Тваронавіцин	Конкурентоспроможність регіону – стійке зростання стандартів життя нації або регіону та низький рівень вимушеного безробіття
<i>Маркетинговий підхід</i>	
А. Маркусен	Конкуренція регіонів – можливість залучати інвестиції та талановиту робочу силу з метою підтримувати привабливість як для праці, так і для капіталу

Аналізуючи еволюцію підходів до трактування дефініції, необхідно зазначити, що, найстарішим підходом є функціональний, родоначальником якого є Й. Шумпетер, відносно поширеними є інноваційний, балансовий та ресурсний підходи.

Вивчення викладених вище теорій дозволяють сформулювати такі висновки:

- ✦ конкурентоспроможність регіону розглядається з точки зору ефективної територіальної організації праці;
- ✦ конкурентоспроможність регіону є динамічним процесом, а не структурою ринку, основними показниками якого є продуктивність, яка виражається в розмірі валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення та величиною експортних операцій регіону;
- ✦ умовами підвищення конкурентоспроможності регіону є створення регіональною владою балансу структури економіки регіону, коли забезпечуються інтереси всіх інститутів. При цьому наслідками є зростання рівня життя населення, доходів власників капіталу, підвищення рівня впровадження інновацій у господарську діяльність, зниження рівня безробіття в регіоні.

Враховуючи проведені дослідження, маємо сформулювати визначення дефініції на основі змішаного підходу, використовуючи інноваційний, інституційний, балансовий, ресурсний, ринковий підходи: конкурентоспроможність регіону – це динамічний процес, що передбачає досягнення тактичних цілей бізнес-середовища та соціальних інституцій з метою підвищення добробуту місцевого населення за умови використання ресурсів території та забезпечення інноваційних процесів в економіці регіону через створення регіональної програми (стратегії) розвитку; прямий або опосередкований вплив учасників конкуренції шляхом суперництва з іншими територіальними одиницями.

Закордонні дослідники [12, с. 17] підкреслюють, що глобалізаційні процеси приводять до зростання локалізації в країнах, тобто значимість національних економік відносно зменшується, а економічна роль регіонів та міст зростає. Щодо наведеної тенденції Е. Малецькі (*Malecki E. J.*) [13] вважає, що регіони все більш відокремлюються від національної економіки: на сьогоднішні темпи розвитку національної економіки залежать від економіки регіонів та міст як успішних регіональних бізнес-центрів.

Необхідно зазначити, що М. Портер висловлював свою думку стосовно стадій конкурентоспроможності та виокремлював стадію, де рушійною силою є стадія впливу факторів, стадія інвестування, інноваційна стадія та стадія багатства. Він писав: «Країни поетапно з різним успіхом проходять всі чотири стадії, набуваючи того чи іншого рівня конкурентоспроможності» [14–16].

У процесі дослідження ролі конкурентоспроможності в підвищенні добробуту регіонів необхідно навести діаметрально протилежні точки зору закордонних науковців, які стверджують, що «одержимість» конкурентоспроможністю регіону не повинна сприйматися

як панацея економічного розвитку [17] та може бути небезпечною і призводити до невірної економічної політики з цілої низки питань. П. Кругман (*P. Krugman*) [17] наводить три опозиційні точки зору щодо ідеї національної конкурентоспроможності, які нами можуть бути використані як сформульовані опозиційні аргументи регіональної конкурентоспроможності. По-перше, неправильно вводити в оману та роботи аналогію між регіоном та фірмою, оскільки безуспішна фірма врешті-решт припинить існування, чого не можна сказати про регіон. По-друге, оскільки фірми конкурують за частку на ринку, успіх однієї фірми часто забезпечується за рахунок іншої, натомість успіх одного регіону створює, а не руйнує можливості для інших, адже торгівля між регіонами, зв'язки між ними не можуть приносити збитки. По-третє, конкурентоспроможність – це один зі способів зростання національного рівня життя, який в основному визначається темпами зростання продуктивності.

Поленске К. (*K. R. Polenske*) [18] стверджує, що суперництво країн і регіонів не можна порівнювати з компаніями в ринковій конкуренції. З іншого боку, існує також відносний консенсус, адже між регіонами існує не лише суперництво, а й «конкурентні» особливості: через ефекти глобалізації традиційне суперництво між містами, регіонами та країнами набуло нового значення у теперішній час.

Регіональна конкуренція – це не гра з нульовою сумою, а це означає, що переможці не обов'язково отримують переваги на шкоду тим, хто програв. Замість цього економічний розвиток можливий у кожному регіоні або місті одночасно. Отже, крім конкуренції, свідоме співробітництво та узгоджені стратегії розвитку (наприклад, будівництво аеропорту у випадку більш масштабних інфраструктурних інвестицій) можуть виявитися корисними, особливо для сусідніх територіальних одиниць. Оскільки поняття конкурентоспроможності можна розглядати як уточнююче поняття економічного зростання, часто можна помітити, що пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності поєднують традиційні способи економічного розвитку з методами, що засновані на ендогенному розвитку [12, с. 28].

ВИСНОВКИ

Обґрунтовано визначення поняття «регіональна конкурентоспроможність» шляхом дослідження еволюції наукових підходів. Адміністративно-територіальні одиниці країни ведуть конкурентну боротьбу за економічні ресурси. Водночас регіональна влада намагається забезпечити баланс бізнес-середовища з метою розвитку соціальних інститутів та покращення життя населення.

Регіональна конкуренція в кінцевому підсумку не може обернутися «програшем» або «банкрутством», як це може статися з фірмою. Позитивних наслідків підвищення конкурентоспроможності регіону більше, ніж негативних.

Перспективи подальшого дослідження полягають у обґрунтуванні парадигми сталого економічного розвитку регіону за умов визначення особливостей забезпечення конкурентоспроможності регіону. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Best M.** The New Competition. Institutions of Industrial Restructuring. Cambridge: Polity Press, 1993. 296 p.

2. **Best M.** The New Competitive Advantage: The Renewal of American Industry. Oxford: Oxford University Press, 2001. 286 p.

3. **Porter M., Ketel C.** UK Competitiveness: Moving to the Next Stage. *DTI Economics Paper*. May, 2003. URL: <http://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=15397>

4. **Cellini R., Soci A.** Pop Competitiveness. *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review*. 2002. Vol. 56. Issue 220. 71 p.

5. **Camagni R.** On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? *Urban Studies*. 2002. Vol. 39. P. 2395–2411.

6. European commission: Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation of Regions in the EU. Brussels: European Commission, 1999. P. 4.

7. **Gardiner B., Martin R., Tyler P.** Competitiveness, productivity and economic growth across the European regions. *Regional Studies*. 2004. Vol. 38. P. 1037–1059.

8. **Фридман Ю. А., Речко Г. Н., Писаров Ю. А.** Алгоритм оценки конкурентоспособности региона. *Вестник НГУ. Сер.: Социально-экономические науки*. 2014. Том 14. Вып. 4. С. 111–124.

9. **Balkytė A., Tvaronavičienė M.** Perception of Competitiveness in the Context of Sustainable Development: Facets of "Sustainable Competitiveness". *Journal of Business Economics and Management*. 2010. Vol. 11. No. 2. P. 341–365.

10. **Hatzichronoglou T.** Globalization and Competitiveness: Relevant Indicators. *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*. 1996. No. 5. P. 3–62.

11. **Смит А.** Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: ЭКСМО, 2007. 275 с.

12. **Lengyel I.** Bottom-up Regional Economic Development: Competition, Competitiveness and Clusters // *Regional Competitiveness, Innovation and Environment*. JATEPress, Szeged, 2009. P. 13–38.

13. **Malecki E. J.** Hard and Soft Networks for Urban Competitiveness. *Urban Studies*. 2002. No. 5-6. P. 929–945.

14. **Портер М.** Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран/пер.с англ. М.: Международные отношения, 1993. 896 с.

15. **Портер М.** Конкуренция/пер. с англ. М.: Вильямс, 2002. 608 с.

16. **Портер М.** Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов/пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. 454 с.

17. **Krugman P.** Pop Internationalism. Cambridge, Mass: MIT Press, 1996. 237 p.

18. **Polenske K. R.** Competition, Collaboration and Cooperation: An Uneasy Triangle in Networks of Firms and Regions. *Regional Studies*. 2004. No. 9. P. 1029–1043.

REFERENCES

Best, M. *The New Competition. Institutions of Industrial Restructuring*. Cambridge: Polity Press, 1993.

Best, M. *The New Competitive Advantage: The Renewal of American Industry*. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Balkytė, A., and Tvaronavičienė, M. "Perception of Competitiveness in the Context of Sustainable Development: Facets of "Sustainable Competitiveness". *Journal of Business Economics and Management*. Vol. 11, no. 2 (2010): 341-365.

Cellini, R., and Soci, A. "Pop Competitiveness". *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review*. Vol. 56, no. 220 (2002): 71-.

Camagni, R. "On the Soncept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading?". *Urban Studies*. Vol. 39 (2002): 2395-2411.

European commission: *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation of Regions in the EU*. Brussels: European Commission, 1999.

Fridman, Yu. A., Rechko, G. N., and Pisarov, Yu. A. "Algoritm otsenki konkurentosposobnosti regiona" [The algorithm of estimation of competitiveness of region]. *Vestnik NGU. Ser.: Sotsialno-ekonomicheskiye nauki* vol. 14, no. 4 (2014): 111-124.

Gardiner, B., Martin, R., and Tyler, P. "Competitiveness, productivity and economic growth across the European regions". *Regional Studies*. Vol. 38 (2004): 1037-1059.

Hatzichronoglou, T. "Globalization and Competitiveness: Relevant Indicators". *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, no. 5 (1996): 3-62.

Krugman, P. *Pop Internationalism*. Cambridge, Mass: MIT Press, 1996.

Lengyel, I. "Bottom-up Regional Economic Development: Competition, Competitiveness and Clusters". In *Regional Competitiveness, Innovation and Environment*, 13-38. JATEPress, Szeged, 2009.

Malecki, E. J. "Hard and Soft Networks for Urban Competitiveness". *Urban Studies*, no. 5-6 (2002): 929-945.

Porter, M. *Mezhdunarodnaya konkurenciya: konkurentnyye preimushchestva stran* [International competition: competitive advantages of countries]. Moscow: Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1993.

Porter, M. *Konkurenciya* [Competition]. Moscow: Viliams, 2002.

Porter, M. *Konkurentnaya strategiya: metodika analiza otrasley i konkurentov* [Competitive strategy: methods analyzing industries and competitors]. Moscow: Alpina Biznes Buks, 2007.

Porter, M., and Ketel, C. "UK Competitiveness: Moving to the Next Stage". <http://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=15397>

Polenske, K. R. "Competition, Collaboration and Cooperation: An Uneasy Triangle in Networks of Firms and Regions". *Regional Studies*, no. 9 (2004): 1029-1043.

Smit, A. *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstva narodov* [An inquiry into the nature and causes of the wealth of Nations]. Moscow: EKSMO, 2007.